

CHUNILAL GANDHI VIDYABHAVAN
SURAT.

Manuscripts Library

S. D. P. B.

Coll. No. 174

Title Grahamaakhya prajoga
paddhati

CHUNILAL GANDHI VIDYABHAVAN, SURAT

Shastri Dinmanishankar Pustak-Bhandara

No. : 774 Subject : Vedic lit.

Title : Griha sukta-rayagopadadhehi

Author : — Scribe : Rāmacandra

Date of the work : — Date of the Ms. : —

Place of the work : — Place of the Ms. : —

Size : 8.1" by 4.6" Extent : 18 foll.

Language : Sanskrit Script : Devanāgarī

Remarks : —

श्रीगणेशायनमः॥ नत्वा विनायकं देवं ॥ शिवं व्यासेश्वरं गुह्यं ॥ ग्रहयु
क्तविधेः सम्यक्प्रयोगो रच्यते मया ॥ अथ शांतिरत्नशांतिसारशां
तिमयूखवहल्लघुद्वैतनिर्णयप्रयोगदीपिकाग्रहदीपिकावासि
ष्ठीप्राणनारायणभट्टीयग्रहमुखप्रभृतीन् ग्रंथान् व्याख्यानानि
बंधान्समा लोक्यतेभ्यः सारांशमाह्वयाऽधीते सहस्रस्य यवांक
जातीये लीलावत्यादिगणितशास्त्रे संगृह्य दशमुखकोटिहोमा
ख्यग्रहयुक्तस्य संक्षेपेण प्रयोगो रच्यते ॥ त्रिविधो ग्रहयुक्तः ॥ अयु
तलक्षकोटिहोमात्मकश्चेति ॥ तत्र प्रथमो युतहोमः ॥ द्वितीयो ल
क्षहोमः ॥ तृतीयः कोटिहोमः ॥ अयुतलक्षकोटिरितिसमि

६ क्रो- द्वादिसंख्याव्यतिरेकेण प्रधानयवमिश्रधृता कति काहुतीनां संख्या कर्म
 णो नाम धेयं च ॥ अयुत होमो लक्ष कोटि होमयोः प्रकृतिः ॥ लक्ष कोटि हो
 ल मोतुत द्विकृती ॥ अतो अयुत होम धर्माक्ष कोटि होमयोर्भवति ॥ कोटि होम
 १११॥ श्वतुर्विधः ॥ एक मुखो द्विमुखो दशमुखः शतमुख इति ॥ मुखशब्देन कु
 उनि ॥ एक मुखे एकं कुंडं ॥ द्विमुखे द्वे ॥ दशमुखे दश ॥ शतमुखे शत नि
 ति ॥ चतुर्विध प्रकाराणां मेक मुखः प्रकृतिः ॥ अन्ये द्विमुखादयस्तु तद्वि
 कृतयः ॥ अतो अयुत होमीयात्प्रकृतिभूता द्विशेषत एकमुखस्य विहिता
 धर्मा द्विमुखा द्वित्रिविधेषु भवति ॥ कुंडं मंडपस्याप्येवमेव निर्णयोऽनादेशे ॥ १११॥
 आदेशे तु यथादेशं तत्राहो शुभेहानि कुंडं मंडपप्रकारः ॥ स च रामबाज

पेयिकुंडरत्नाकरकुंडसिद्धिकुंडघोतकुंडार्ककुंडकोमुहीकुंडकल्पद्रुमकु
 उकल्पलताकुंडास्करकुंडार्णवकुंडतलकुंडशिरोमणिप्रभृति कुंडं मंडप
 ग्रंथेभ्यः ॥ उक्तग्रंथेभ्योऽन्येभ्यो निबंधेभ्यश्च संहिग्नस्थानेषूपपत्त्या विरोधान्
 परित्यज्य सारवद्वात्मा तमादाय संक्षेपेण चूर्णिकाभिरुच्यते ॥ अत्र पंचा
 शत्यस्त एव मंडपयोनित्वम् ॥ स च ६ स्तोत्रितः कार्यः ॥ मंडपं प्रागुक्त्वा
 तुष्टयस्तैर्नैव धाविभजेत् ॥ मध्यमवांशकोणेषु चत्वारस्तालदक्षस्तंभाः
 पंचविंशतिहस्तमिति दीर्घाः स्तूलदृशां पंचत्रिंशद्गुलदीर्घेण सूत्रेण वेष्टन
 योग्याः स्तूलाः सचूडाः स्वस्वपंचमार्शेन भूमौ निखेयाः ॥ एवं च मंडपभूमि
 तो विंशतिहस्तोच्चा अवशिष्यते ॥ भूमिभागवशेन वा पंचांशतो न्यूना

६ क्रो. वानिरेखाः॥ एवं च मंडपभूमितो विंशतिहस्ताः॥ मंडपपरितो द्वादशता
 लदस्तंभास्तु पंचदशंगुलाधिकपंचदशहस्तमिता एव दीर्घाश्चतुर्विंश
 ॥२॥ त्र्यंगुलदीर्घेण सूत्रेण वेष्टनयोग्याः स्थूलाः॥ एतेषामपि पंचाशतिस्वननं॥
 सचूडाः कार्याः पक्षे षोडशंगुलाधिकशोडशहस्तमितदीर्घाश्चतुर्विंश
 त्र्यंगुलदीर्घेण सूत्रेण वेष्टनयोग्याः स्थूलाः॥ एतेषामपि पंचाशतिस्वननं॥
 एवं च मंडपार्थसमुद्भूतभुमे रथः॥ प्राची साधनस्य भूमितः॥ सार्द्धं
 त्रयोदशहस्ताः पक्षे अष्टांगुलाधिकचतुर्दशहस्ताः चामंडपभूमि
 तः॥ सार्द्धं द्वादशहस्ताः पक्षे षडंगुलाधिकत्रयोदशहस्ताः चामंडपभूमि
 तः॥ मध्यानां पंचाशतो न्यूनस्वननं पक्षे तावदेव पंचाशतो न्यूनं वाऽत्रा

क पिनिस्वननं॥ एवं प्राकृतस्तंभानुस्थानेषु निखायमंडपस्य मध्यनवांशकोष्ठं
 विहायः॥ दक्षिणदिक्षु सुकोष्ठभागेषु पूर्वापरदक्षिणोत्तरसूत्रचतुष्टयदाने
 नमतिकोष्ठं नवधा विभज्य मंडपे षोडशस्तंभानि स्वननं च त्रिकोष्ठं तत्त
 ल्कोष्ठेषु निखायत प्राकृतषोडशस्तंभस्थानाः वशिष्टेषु द्विसप्ततिः॥ ७२॥ सं
 ख्याकानन्यां शोभनाख्यस्तंभान् निखनेत॥ तेषामित्थं व्यवस्था॥ मंडपस्य पूर्वद
 क्षिणपश्चिमोत्तरदिक्कोष्ठानां बहिः पार्श्ववर्ज्यमपि निर्कृतिवाची शविदिक्कोष्ठानां
 बहिः पार्श्वेषु कोणानामुभयतो द्वौ द्वौ बिलेवं॥ षोडशशोभनस्तंभास्तालवृक्षीयामं
 उपभूमेरुपरि प्राकृतद्वादशस्तंभमितोच्चास्तावत्स्थूलाः सचूडांतत्प्रमाणाश्च भू
 मावुक्तस्थानेषु निरेखाः॥ एवं प्राकृतैः सह मंडपपरितोऽष्टविंशतिस्तंभाः संपं
 नाः॥ एषांतर्गताः परितः सर्वासु दिक्षु परिधिपंक्तिरूपेणाष्टविंशतिशोभनस्तंभा

हं क्रो-
२१२५

स्तालक्ष्मीया अष्टादशंगुलाधिकाऽष्टादशहस्तमिता एव हीर्षाः सप्तविंशत्संगुलहीर्षं
 णस्तत्रेण वेष्टनयोग्याः स्थूलाः सञ्ज्ञाः पूर्वपांचोत्तराशोभनस्तमानां पांचोत्तराशुलाधिकपांचोत्तरा
 हस्तपक्षे सार्धदशंगुलधिकैकोनविंशतिहस्तमिति हीर्षा अष्टाविंशत्संगुलहीर्षं णस्तत्रेण वे
 ष्टनयोग्याः स्थूला वा वात्यस्तं भावे वेष्टनोक्तस्थानेषु स्वपंचमांशेन निखेयाः ॥ प्रास्तानां पंचां
 शतोन्मूलखननपक्षे यावद्दूनीकृतभागस्यैकं तृतीयं शंभूमेरुर्ध्वं स्तंभचतुर्भागे पुनर्ध्वयता ॥ ३९
 रिगतचतुर्भागानुसारेणाः पः पंचमांशो वर्धनीयः ॥ पुनरप्येव
 तर्गताः पूर्ववद्विंशतिशोभनस्तंभास्तालक्ष्मीया एकविंशत्संगु
 लाधिकैकविंशतिहस्तमिता एव हीर्षा एकविंशद्दशगुलहीर्षं
 सत्रेण वेष्टनयोग्याः स्थूलाः सञ्ज्ञा द्वितीयपक्षे सपादपंचांगुला
 धिकद्वाविंशतिहस्तमित हीर्षा एकविंशद्दशगुलहीर्षं णस्तत्रेण
 वेष्टनयोग्याः स्थूला वा पूर्वपरिधिस्तंभावे वेष्टनोक्तस्थानेषु स्वपंच
 मांशेन निखेयाः ॥ प्रास्तानां मूलखननपक्षेऽत्रोत्तरीयां

२१३॥

शो पूर्ववद्वर्धयत् ॥ पूर्ववदधः पंचमांशवर्धयत् ॥ मंडपमध्यनवांशकोष्ठपार्श्वेषु चतुर्दिक्षु होहावित्येषोशोभ
 नस्तंभास्तालक्ष्मीया एव मंडपभूमेरुपरिमंडपमध्यगतप्रारुतचतुःकोणस्तंभमितोच्चास्तावत्स्थूलाः सञ्ज्ञास्त
 त्रमाणाश्च भूमेरुद्वितीयपरिधिस्तंभावे वेष्टनोक्तस्थानेषु निखेयाः ॥ एवं ह्यसप्ततिः ॥ ७२ ॥ शोभनस्तंभासंपदं
 ने ॥ नचातत्र द्वादसप्ततिशोभनस्तंभानां निखननमशास्त्रमिति वाच्यं ॥ प्रकृतौ ह्यष्टाभितः पंचहस्तप्रमाणा
 इति द्वादशग्रहणं द्वादशाधिकयावद्विष्टसंख्यस्तंभांतरोपलक्षणार्थं ॥ उक्तं च हेमाद्रौ भविष्यपुराणे ॥ वि
 स्तारतु यथाशोभं मपरा अपि धारिका इति ॥ धारिकास्तंभाः ॥ तेनाऽत्राष्टाशीतिः ८८ स्तंभयुक्तं एवाष्टौद्वार
 स्तंभयुक्तपणवति ८८ स्तंभयुक्तो मंडपः शास्त्रतोऽर्थोपरिमाणमिति न्यायवचनाच्च कार्यः ॥ विशेषश
 स्त्रविहितस्यात्रैव सार्धक्यान् ॥ अन्यथामंडपाच्छादने कर्तुं मशक्यत्वाच्च ॥ नचाऽत्रतालक्ष्मीस्यस्तंभा
 मंडपकार्ये अपो ग्राह्यति वाच्यं ॥ पंचयज्ञेयस्त्रिचतुष्टयद्विष्टाणां स्तंभास्तंभा अलाभेयत्वात् ॥ का
 नोदारमात्रस्य यश्च तद्वत्कृतत्वात् ॥ मंडपे कदेनांतराणां द्वारशाखानां द्वादशाधिकारेति
 अंतरे स्तरे तांला वा तोरणस्मृत इति कठवेण तांलस्य स्त्रीकृतत्वाच्च ॥ ननु तोरण
 शाखानां सुच्यतांला स्मृते त्रेयोक्ते न मंडपकार्ये पुनस्तथा द्वादशगुलप्रमाणानतत्परिणा
 हद्विस्तार इति तोरणशाखानिहितः ॥ परीणमहस्तसामान्यादितरेषु तथात्वमिति

६-क्रो.

॥५॥

६ मे

शाखयोरंतरालं द्वा रतुल्यं दशहस्तमितमेवान्यथाविरोधापत्तेरिति मंडपः ॥ १ ॥ अनस्य मंडपः
स्यधिपुल मंडप इत्यभिधानं ॥ विपुल स्तूप इत्युक्तं ॥ प्रसन्नचेतसारात्तातु देवभट्टीय मंडप इत्यु
भिधानं ॥ प्रतिष्ठापितं ॥ दशकुंडानितु मंडप मध्यमं वांशकोष्ठे दक्षिणात्पभाग मध्य एक मुत्तरात्प
भाग मध्य एक मिति हे ॥ अष्टसु पूर्वादिदिग्भागेषु मध्ये अंशे ॥ तानि सर्वाणि पंचकराणि षड्कराणि
वास्तेन फलतश्चतुरस्त्राणि पद्माकराणि वा ॥ सर्वेषां द्वादशंगुलविस्तारादिनिचतुरंगुलाश्रिता एव
तिस्रो मेखलाः ॥ सर्वेषां पश्चिमे खला सेव पंचदशंगुलदीर्घा षडंगुलविस्तारा सप्तगुलविस्तारा वा ॥
गजोष्ठा ॥ कृतिरेवैकैव यो निर्नतु दक्षिण मेखला सु द्वितीया वस्तुतस्त्वित्यादिव्याख्यानात् ॥ कैरो अति
विना पूर्वदिक्कोणतकुंडात् पूर्व दिशं गुलमित मंतरं मुक्ताग्रहादि स्थापनायां क्षेत्रफलतश्चतुरस्त्रा
ष्टाविचत्वारिंशदंगुलायामविस्तारान्चतुरस्त्रा द्विगुलविस्तृतद्वि द्विगुलाश्रितव प्रचययुतावप्रोप
रिषोडशंगुलाश्चाभूमितो विस्तारात्थोत्थितावेदिः कार्यो ॥ मंडपमिर्नतिभागे यथा कावासुवेदिः ॥ अन्य
त्समानोक्तैश्चाकुंड मंडपशास्त्रेभ्यो ज्ञेयमिति कुंड मंडपकरणप्रकारः ॥ मयापि वाराणसीक्षेत्रस्य कास्तमे
रवार्षणस्य मम निवासस्थानाधिपतेरातः श्रीविलिबंधसिंहरामेण यजमानस्य गृहे काश्याः परपारे श्री
मंनगरभूमावत्रया सेश्वरसंविधौ वर्तमानेषु दशाधिकाष्टदशशते १८१६ वर्षे आचणे सिते पक्षे पंचम्यां
हस्तार्क अक्षयं मकारेण सातं हस्तः सितः कुंड मंडपः कारितोऽस्ति ॥ अतः ३३ अंशानि न्यायानवम्यांगु

॥५॥

रुवासरे पंचमेऽस्ति कोटिहो मारं भो भविता ॥ ॥ अथ होममुद्धर्त विचारः ॥ ॥ शांति सारे काश्यपसंहितायां ॥
नक्षत्रेय ज्ञानानुः स्यात्तदा दक्षत्रिकं त्रिकं ॥ सर्वं शुक्रं सारीणां मिंदु भो म बहस्पतेः ॥ राहोः केतोश्च नि
र्दष्टं वरुणासो भुभुः ॥ दुष्टं नकु यद्वि वने मिसाहुर्नागं वा दयः ॥ इदं वक्रा म्यविषमं ॥ संस्कारे सुविचा
रोऽस्य न कार्यो नाऽपि वेदप्रवे ॥ नित्येने नित्तिके कार्ये ॥ न चाब्दे मुनिमः सप्तत इति तत्रैवोक्तेः ॥ देवा होमे
कृते शांतिर्विष्णुधर्मे नित्ये यथा ॥ क्रूरग्रह नुरवेव संजाते हवने शुभे ॥ शांतिविधायकं दद्याद्वा ह्युत्तमं यकु
दुं विने ॥ आयसी प्रतिमं कुर्यान्ति क्षिपेना मधोमुखी ॥ गो मंत्र मधुगं धासौ रचितं प्रतिमा ततः ॥ भवेति
धाय संपूज्य तत्र होमो विधीयत इति ॥ ॥ अन्यदपि वज्रं कैश्चिदुक्तं ॥ ॥ अर्कश्चंद्रादहमेऽंता चतुर्थे
मंदः शुक्रादहमेऽंता र कश्च ॥ राहोर्धमेऽंता वतः खेटस्तसो होमे नाशः पुत्रदाराधमाना मिति ॥ ॥
अथाग्निवासविचार उक्तः ॥ तिथिगारुडिः सैकावेदः भक्ता वशे षष्ठे ॥ निवासोऽनेव्योऽग्निः ० रु
मेऽविन प्राणविनाशकः ॥ पाताले हि क्रूरशेषेण धनसंख्यनाशकः ॥ गुणवेदाव ॥ ४ ॥ रो
वेण भूमे वियुल्लसोऽप्यद इति शांति सारग्रंथे ॥ ॥ अत्राऽनुक्तानि सोम्य क्रूरग्रह मुख्या
नितु ग्रंथांतरेऽनुक्तानि यथा ॥ आदित्ये च भवेद्वैको धनना भोति राक्रे ॥ भो मे माधिभयं ज्ञेयं
बुधे वधन संपदः ॥ सर्वलाभो गुरोः प्रोक्तः ॥ कार्यसिद्धिस्तु भार्गवे ॥ सोरो मृत्युमवा प्रोति राहो
चरिषु जंभयं ॥ केतो वैरभवेदंगमिति हे यं शुभाऽशुभमिति ॥ चिंतामणि दीपाकारेण तु संस्कारे भुवि
ति ॥ चारोऽस्योक्तं तु गतिवासविचारस्यापवादत्वेन तत्रैवैवैव संग्रहीत ॥ युक्तं चैतत् ॥ वक्रिवासविचारस्य स्मृतिपु

६ को.

राक्षोगोदितस्मार्तकर्ममात्रार्थत्वात्। सोम्यक्रूरग्रहमुखानिदुर्ग्रहोमार्थत्वेनतस्मै
 मात्रविषयाणिवा॥ तेनयत्रकेवलोग्रहोमोग्रहैः समानतंत्रोवा॥ तत्रैवग्रहमुखविच
 रोनाभ्युत्थममात्रेषु॥ ग्रंथकारलिखितस्यैकस्यैवाऽस्य संस्कारेषुविचारोस्येतिवचनस्य
 विषयभेदताऽभ्युपगमेहतेग्रहमुखानिवासकोरुभयोरप्यपवादरूपमेतद्वाक्यमि
 दं॥ अत्रामिमुक्तानां संप्रदायः शरणं॥ अथप्रयोगः॥॥ आरंभदिनात्पूर्वैकस्मिंश्चि
 त्सुदिनेकुंडमंडपकरणमुक्तं॥ आरंभदिनात्पूर्वदिने अधिकारसिध्यमेवउक्तं
 यद्यन्यतमप्रायश्चित्तं ह्येवात्रामिषं सवदं जीत॥ आरंभदिने कर्मांगं रमेभ्र
 कर्मललातिलामलकादिनाशरीरमुद्धर्त्य मंगलस्नानं॥ केचिच्छाश्रुकर्ममाचरन्ति
 गोमयेनोपलिखेकर्मभूमौ तंडुलपिष्टादिना स्वास्तिककरणं॥ पत्नीयजमानासनयो
 तत्रपीठादौ विलारणं॥ स्वस्वास्त्रने सपत्नीकस्योपवेशनं॥ गंधपुष्पादीनां दक्षिण
 तः स्थापनं॥ हस्तप्रक्षालनार्थं वा मलः पात्रस्थापनं॥ शान्तिपाठः॥ मांगल्यकरणं॥
 कुण्डपुष्पमावाधारणं॥ आचमनं प्राणायामः॥ उक्तरमुच्चार्य सुमुखश्चेत्यादिग
 णपतिस्मरणं॥ प्रधानसंकल्पः॥ देशकालादिसंकीर्त्येन समस्तपापक्षयपूर्व
 कश्चापरमेश्वरप्रीत्यर्थं दिनामुखकोटिहोमेनाहं यक्ष्ये॥ दशमुखं कोटिहोमं क

॥७॥

य

॥७॥

रिष्यइतिवा॥ शतमुखेशतमुखपदस्योद्धेयइतिविशेषः॥ काम्येतुत्रिचिवाक्यो
 क्तस्यैकामपदोद्धेयः॥ ततो गानां कर्मणां संकल्पः॥ गणपतिपूजनसंकल्पश्च॥
 गणपतिपूजा मातृपूजा वसोक्षिणाऽयुष्मजपाऽभ्युदधिकश्राद्धपुण्याहवाचनानि
 कुर्यात्॥ तत आचार्यदीनां वरणं॥ आचार्यवरणमंत्रो॥ आचार्यस्तु यथा स्वर्गेशाक्र
 दीनां बहस्पतिः॥ तथा त्वं मम महेश्वर आचार्यो भवस्व प्रेत॥ यथाशास्त्रस्य वागी
 शऽआचार्यः सर्वधर्मसु॥ तथा मया त्वं मानार्थो वृतोऽस्मिन् यज्ञकर्मणि॥ पुर
 जोत्तरमाचार्यप्रार्थना॥ त्वं नो गतिः पिता माता त्वं गुरुस्त्वंपरायण॥ त्वत्प्रसादे
 न विप्रर्षे सर्वमिच्छाम्यनो गतं॥ आपदि मोक्षाय च मे कुरु यज्ञमनुत्तमं॥ कोटि
 होमाख्यमतुलं शान्त्यर्थं सर्वकामिकं॥ ब्रह्म वरणं॥ ब्रह्म वरणमंत्रः॥ यथा च त्व
 मुखो ब्रह्मा स्वर्गलोकापिता महः॥ तथा त्वं मम यज्ञेऽस्मिन् ब्रह्मा भवद्विजोत्तम॥
 सदस्य वरणं॥ वरणमंत्रः॥ भगवन् सर्वधर्मसु सर्वधर्मभूतां वर॥ वितते म
 म यज्ञेऽस्मिन् सदस्यो भव सुव्रत॥ होमकर्तृणां शतद्वयसंख्याकानां कृत्विजा
 वरणं॥ ऋग्वेदादिद्वारपातानामष्टां वरणं॥ एवं जोषकानां च॥ सर्वेषां वरण

६ को.

॥८॥

प्रयोगवरणमंत्राश्च ग्रंथांतरतो हेयाः॥ विस्मारापते रत्र नोच्यंते॥ कर्मणो नि
विघ्नसमाप्त्यर्थं गणेशमंत्रं जपार्थमेकस्य ब्राह्मणस्याऽवश्यं वरणं॥ स च या
वत्कर्म समाप्त्युतादियथा संख्यं गणेशमंत्रं जपं कुर्यात्॥ एवं द्वाभ्यां मुखे बोदि
तो मे विंशत्यधिकशतद्वयमृत्विजो भवेति॥ ततः प्राचायादीनां मंधादिभिर
र्चनं॥ मधुपर्कः सर्वेषां॥ ब्राह्मणाः संतुष्टास्तारुह्यादिभिरस्य यागस्य निष्प
त्यै इत्यंतैर्वापिणार्थना॥ पूर्णकलशहस्तस्य मयलीकस्य कर्तुः पश्चिमद्वारेण
मंडपप्रवेशनं॥ मंडपक्ष्मावुपविष्टस्य चार्चस्य कर्तुं वा मंडपपूजां गंगणपति
क्षम्योः पूजनं॥ यदत्र संस्थिते मितिरादौ घूमं त्रैश्व मंडपांतः सर्वतः श्वेतस
र्वविकिरणं॥ गायत्र्यादिमंत्रैः पंचगव्यं संस्कृत्य लेनधं यगव्येनापोहिषी
यामि मंडपांतः सर्वतः कुशैः प्रोक्षणं॥ स्वास्ति न इत्यस्य त्रितपः॥ वास्तुवेद्यां सं
कल्पय्य वास्तुपूजा यथोक्ता॥ संकल्पपूर्व यथोक्ता मंडपपूजा॥ बहिर्वर्तिदानां
तं॥ आचम्य पूर्वद्वारेण प्रवेशः॥ भोगुर्वा दयो यथाविहितं कर्म कुरु च मितियजमा
नस्य गुर्वादिभ्यः कर्मकरणेऽनुज्ञादानं॥ अन्यप्रतिकुंडं विंशति होतारः॥ तेषामि

॥८॥

त्यं व्यवस्था॥ शुद्धिः पूर्वा मुखे होमो यजुर्भिश्चोत्तरा मुखैः॥ सामभिः पश्चिमेः
कार्यैः धर्वाभिर्दक्षिणा मुखैः॥ इति॥ अतश्चात्र पंचाशत् पंचाशद्विंशत् कर्णवरा
दयो भवन्ति॥ १॥ यथा प्रतिकुंडं पंचपंचेति॥ उक्तं तस्मै तु यथा लासं॥ प्रतिकुंडं विंश
ति मध्य एकैको यजमानः शरीयः समर्थः॥ मुख्याचार्यस्य कुंडं तु मंडपानिर्कृति
भागं स्वेयं॥ तदप्युत्तरत्र प्रथमं स्वेयं॥ द्वितीयकुंडं पश्चिमभागं स्वेयं॥ तृतीयं वा
पुदिग्भागं स्वेयं॥ तुरीयं दक्षिणभागं स्वेयं॥ पंचमं मध्यभागे दक्षिणार्द्धभागं स्वेयं॥ षष्ठं
मध्यभागेऽनुत्तरार्द्धभागं स्वेयं॥ सप्तमं पुत्तरभागं स्वेयं॥ अष्टमं मन्त्रिदिग्भागं स्वेयं॥
नवमं पूर्वदिग्भागं स्वेयं॥ दशमं मीरादिभागं स्वेयं॥ मुख्याचार्यप्रक्षृतीनां सर्वकुंडा
नां चार्वाणां स्वस्वकुंडस्ये शानतः कलशस्थापनं प्रथमादिक्रमेणैव॥ मुख्याचा
र्यो वा सर्वत्र कलशान् स्थापयेत्॥ एवमुत्तरत्राप्यग्निसंस्थापनादिषु प्रागुदगपय
गतिरुपेधोऽवश्यं कार्यः॥ अग्निसंस्थापनसंक्रमः सर्वेषां॥ नैर्ऋत्यकुंडे मुख्याचार्य
कर्तृकमग्निसंस्थापनं॥ नवाऽन्यकुंडेषु प्रणयनपर्याप्तं काष्ठैर्गोशकृदिश्वारतेः स
म्यकसंभक्षणं॥ नैर्ऋत्यकुंडात्तत्राहुं स्पृष्ट्वा र्घ्यं दद्यात्तत्राग्निसंस्थापनं वा चार्वाणां स्वस्वकुं
डेषु यजमानशारयवोक्तं क्रमेणाग्निप्रणयनं॥ नैर्ऋत्यकुंडस्य दक्षिणतो ब्रह्मण उपे

६०

वेशनस्थानं यजमानस्य च ॥ वेदांसर्वतोक्षदमंडलरचना तत्तदेवतास्थापनं

पूजनमिति ॥ वेदांसर्वतोक्षदपरिवस्त्रास्तरणं ॥ वस्त्रं कुंडुमादिरंजितप्रागुदकं

६५

सूत्रैर्दानेन चतुर्दशविभज्ये शानदिग्भागस्त्रेवस्त्रतुरीये रोहस्तमिते चतुरस्त्रे सूत्रा

॥९॥

धो नवग्रह नवाधिदेवतानवग्रहपि देवता चिनायकादिपंचयेति द्वात्रिंशद्देव

तानां यथोक्तस्थानेषु स्थापनं यथोक्तं ॥ अत्र विस्तारापत्तेर्नोच्यते ॥ वेदां स्वस्वदि

क्षिप्रदि दशदि कुपालानामपि स्थापनं यथोक्तं ॥ ईशानदिग्भागस्त्रेवस्त्रतुरी

यांशसंलग्नं वेद्युत्तरभागे दक्षिणोद्गममध्यसूत्रादधोगरुत्मतः आवाहनं ॥

तत्सावाहनमंत्रः ॥ सामध्वनिशरीरस्यैवाहनं परमेष्ठिनः ॥ विष्णुपापहरो हि

त्यमृतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ गरुत्मतमावाहयामी सावाह्य ॥ सुपुणोऽसि गरुत्मा

निति विवृतिर्दक्षयाजुषमंत्रेण ॥ इदमिदं वरुण मिच्छेऽमंत्रेण वा गरुत्मा

तः स्थापनं ॥ वेदे पूर्वभागे पूर्वापरमध्यसूत्रस्य दक्षिणतः सूत्रसंलग्नं वाग

रुत्मतः स्थापनं ॥ तत्रैव गरुत्मतः पश्चिमतो ब्रह्मज्जुनमिति ब्रह्मणः स्थाप

नं ॥ पक्षेऽत्र ब्रह्मणः एव स्थापनं ॥ वेदिमध्योद्गमविस्तृतिविस्त्राः स्थापनं ॥ वे

दिपश्चिमेऽं वक्रमितिरुद्रस्य ॥ वेदे रुत्तरभागे पक्षे गरुत्स्योत्तरतो यदंशः

॥९॥

प्रथममिति मंत्रेण स्कंदस्य स्थापनं ॥ स्कंदस्थाने सुगमो देवा इति मंत्रेण जमयाऽ

अत्र वसव इति मंत्रेण वा वसवोऽं स्थापनं ॥ ननु स्कंदस्येति केचित् ॥ वेदे राज्जेय

कोणे मरुतो यस्येति मरुतां स्थापनम् ॥ वेदे रुत्तरभागे स्कंदस्योत्तरतो यदंशो

मेति वायोः स्थापनं ॥ प्रतिष्ठा मंत्रेण सेवेयां प्रतिष्ठा ॥ सर्वेषां स्वस्व मंत्रेण पूजनं

यथोक्तं ॥ अत्र विस्तारापत्तेर्नोच्यते ॥ पूजा चरं प्रार्थना ॥ आदिस्वायस्योरुद्राम

रुतो लोकपालास्तथा ॥ ब्रह्मा जना दैतश्चैव शूलपाणिर्भगोऽश्रुहा ॥ अत्र संनिहिताः स

र्वेऽंबुतुमरा भानिनः ॥ पूजां गृह्णतु सर्वत्र मया भक्त्या पदादिता ॥ कुर्वंतु व

शुभं सर्वे यदुक्तं ॥ इति ॥ वेदा ईशानतः कलशस्थापनं ॥ तत्र वरुणा

वाहनपूजनाभि मंत्रेण प्रार्थना निवेदेरुपरि पुष्पक्षत्रमाला फलोपशोभितं पंच

वर्णं वितानं बध्नीयात् ॥ इदं वितानं बहस्पतिदेवसंस्तुत्यादिभ्यो नममेकस्वर्गवा

क्यं ॥ मंडपवितानं तु मध्ये आभरणकाष्ठे प्रागेव बध्नीयात् ॥ ग्रहकलशमातुश्च

रुद्राध्यायेनाभि मंत्रेण ॥ अत्राऽवसर एवाऽग्निस्थापनसंकल्पमेव तादिपूजाऽ

ग्निस्थापनानीति युक्तं ॥ प्राकरणिकक्रमस्यैवमेव श्रुतत्वात् ॥ अस्मिन् कर्मण्यनेर्ह

६. को.

॥१३०॥

ताचिरितिसंज्ञा ॥ हारपात्रानसंपूज्यपठध्वमिति तान् ब्रूयात् ॥ यजध्वमिति हो
 त्रकान् ॥ उत्सृष्टमंत्रजाप्येन तिसृध्वमिति जापकान् ॥ तत
 स्ते बक्ष्यमाणानि सूक्तानि पठेयुः ॥ सर्वकुंडेषु यजमानशा
 खयाकुशकंडिका ॥ चरुश्रपणं नैर्जस्रकुंडं दद्यात् ॥ न त्वन्येषु ॥ त
 त्रेषु कुक्तिः ॥ हस्तमितदीर्घमंगुलवित्तेतां पट्टिशान् कुक्तिः ॥ को
 हनयो शलाकां कुंडस्योभयपार्श्वगतयोः कुंडकोरुपरित्तं
 स्थाप्य कुंडपार्श्वशलाकाभिरिस्त्रिकोणवत् कृत्या तदुपरि न
 म्रयीमग्निष्ठिकां संस्थाप्य भ्रातृस्य दीर्घद्व्यकुंडं मध्याः
 दग्निमादायाग्निष्ठिकायां निधाय संधुष्य तस्यां चरुं श्रप
 येत् ॥ चरुमुद्रास्याग्निष्ठिकान्तेः स्यस्येने प्रतिप्रक्षेपद्विति चरुश्रपणे युक्तिरवस्था ॥
 घृताक्ताः किंचिद्यवमिश्रस्तिताः प्रथमान् द्रव्यं ॥ आधारहोमात् प्राग्वन्निपूजा ॥ आ
 ज्यभागान्तं सर्वकुंडेषु ॥ प्रतिकुंडमाधाराद्याज्यभागानां प्रागोद्यजमानस्य ॥ सम
 स्तथा हृतिभिः कौटिसंख्याहोमः ॥ प्रतिसहस्रं पूर्णकुक्तिः ॥ एवं च कौटिसंख्याभ्योऽ
 न्यादशरहस्त्राणि पूर्णकुतयः संपद्यन्ते ॥ अतः प्रतिकुंडं पूर्णकुक्तिर्भिन्नेन ॥ आदौ य

इ	अ	इ	अ
अथ दक्षिणतः		ब्र	
मो. वा. ल. ग.	वि.	य.	
वा.	रु	अ	नि

॥१३०॥

इयं?

जमानस्यैवागः ॥ यथा ॥ इदं सनि द्वाज्यचरुतिलयवाद्युपकल्पितमन्यज्ञहोमप
 र्यासिंद्रव्यमादित्वाय सोमाय नो माय बुधाय बहस्पतये शुक्राय शनैश्चराय राहवे के
 तुभ्यः इश्वरायो माये स्मदाय विष्णवे ब्रह्मणे इन्द्राय यमाय का। आय चित्रागुसावाग्न
 येऽइन्द्रः पृथिव्यै विष्णवे इन्द्रायै प्राण्ये प्रजापतये सर्वेभ्यो ब्रह्मणे विनायकाय दुर्गायै
 वायवेऽऽकाशायाऽऽग्निभ्यामिंद्रायान्तये यमाय निर्वृतये वरुणाय वायवे सोमा
 येशानाय ब्रह्मणेऽन्ताय गरुत्मते ब्रह्मणे विष्णवे रुद्राय स्कंदाय मरुदो वायवे
 विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्विष्टकृभ्यः प्रजापतयेऽग्नये वैश्वानराय त्वजामि ॥ नममेति वा ॥
 ततो होमः ॥ होमार्थं कुंडानां परित उक्तस्थानेषु पवेशनं ॥ प्रतिकुंडं विंशत्युज्जामु
 र्ग्याचार्यस्य नैर्जस्रकुंडं आचार्यसकितानां मल्लिजामुपवेशनं ॥ होमनिमित्तं हिरा
 चमनं सर्वेषां ॥ तथा ॥ आनो भद्रा इत्यादि पुण्याहमंत्रं जपेत् ॥ पंचाशत्पंचाश
 संख्याकैः सर्वेषां रजतादिभिर्मणिभिः कृतानेकैकांशानां यजमानो होमकृत्
 भ्यः प्रदद्यात् ॥ ततो दशाचार्याः ॥ पालाशसमिदाज्यघृताक्षयवमिश्रितं
 द्रव्यैः प्रतिद्रव्यं अष्टोत्तरशताहुतीर्गणानां त्वेति मंत्रेण विभज्य जुहुयुः ॥ विभा

द-को-

॥१२॥

दुबरेणननिनाइत्यादिचतुर्दशक्रव ॥ एतानिस्तुक्तानिद्वारपाल आपकाश्वप्रतिदिनदोमार
भप्रभृतिपावहोमसमाप्ति पुनः पुनराहत्याऽवश्यं पठेत् ॥ होमसनात्तोवेदपारीय
णं कुर्युर्नवा ॥ अत्रमधुसर्पिर्दध्यक्तसमिधा मष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिवेतिहा
वेवपक्षौ अतोअहसमिधामष्टोत्तरशतसंख्याग्राह्या ॥ अधिदेवतादीनांदि
व्या लातांना प्रत्येकं समिधामष्टाविंशति संख्या ग्राह्या ॥ अत्रतु रव्याचार्यकुंडे
ह्वा अन्येषु देहे इति ॥ ग्रहसमिधामष्टाविंशतिपक्षे येव ॥ यद्वा प्राग्वतिसु
तिसभाहुनयः सर्वकुंडेषु ॥ अस्मिन्पक्षे अधिदेवतादीनांतुप्रतिकुंडमेकैकासमिदा
हुतिः ॥ गरुत्मन्त्रस्यविष्णुरहस्कंदमरुद्रायुनामत्येकमष्टोत्तरशतं पञ्चाशसमिदोम
सर्वकुंडेषु प्रावत् ॥ पक्षेष्टाविंशतिर्गो ॥ एवंपाहोममन्त्राः ॥ स्थापनाकाः सर्वत्रयेयाः
॥ ततोमुख्याचार्यकुंडे एवसूयादिवायुपर्यन्ताभ्यएकैकमपंचाशज्यः प्रत्येकमेकैका
चर्वाहुतिजुहुयात् ॥ सोमः २ राजानमवसेनमन्वारभामहे ॥ आदित्याविष्णु
एसूयत्रेत्याणंचष्टहस्यतिष्ठत्याहेत्यस्मदीयमभ्यदिनीयशाखापरिपाठनेनमन्त्रे
णयथाप्रकृतिधर्मेणचराचिष्टकृद्दोमलादानोमवकार्यः ॥ मध्यदिनीशाखाया
सर्वशाखासाधारण्यात् ॥ उक्तं च ॥ ग्रहयज्ञमभिधायुवमहेन ॥ मध्यदिनीसु

॥१२॥

शाखा सासर्वधारणाहसेति ॥ सर्ववाजसनेयेनरुग्निस्मृत्यंगराज्य ॥ भट्टेः स्मृतितोदृष्ट
स्यप्रतीकमात्रस्यलिखितयात्रस्मृतेश्च सर्वशाखासाधारण्याच्च ॥ ततोयासाधारणी
सैवग्रहणेयुक्तानाहिकस्याध्वतशाखायांतेत्रधर्मेविधौचरुशेषविष्टकृद्वागसो
मे राजानमितिमेचउक्तोस्ति ॥ नापिमास्यग्रहमखस्यसूत्रशक्तेषुकिहोस्ति ॥ नच
मास्यकशाखानांआख्याकारणसंग्रहीतस्ति ॥ येनत्वशाखासधीतमेवपाठस्या
त् ॥ मास्यानुसारिप्रयोगमहासुचरुशेषविष्टकृद्वागसोमराजानमितिप्रती
कमात्रेणमन्त्रविनियोगमुक्तवतस्तन्मूलतएवजानेति ॥ अस्याक्रचोविश्वदेवा
देवता ॥ सोमवत्तुतापस अया वैश्वदेव्यनिरुक्तानुष्ठुतििकाज्यायजियस
वाचिकमसूत्रोक्तः ॥ यदुकिंचिद्बहुदेवतंतद्वैश्वदेवानां रुजानेयुज्यत इतिवास्या
क्तेश्च ॥ ताश्चविष्टकृत्छानापन्नाविष्टकृद्वागविशेषाभवन्ति ॥ अग्निस्त्रि
ष्टकृतिवत् ॥ ततश्चाविश्वभ्यादेवैष्विष्टकृद्वा इत्येवत्यागोयुक्तस्तथोवाकः ॥
एतावद्दोममाचार्य एव कुर्युः ॥ ततो नैर्द्व्यकुंडे मुख्याचार्यवज्जं सर्वेषुकुंडेषु
उपविष्टानां मध्ये दशदशचत्विजसूयादिवायुपर्यन्ताभ्यः प्रतिदेवतं यजमानोप
कल्पितं च ताक्त यवमिश्रितं लव्येणैकैकमाहुतिं जुहुयुः ॥ ततो जापकः सूक्त

२. को. जपे क्रियमाणे प्रधानभूतः कोटिसंख्यः संपूर्णाहुतिको होमः॥ सचैवं॥
 ॐ कारस्य ब्रह्मा ऋषिः॥ परमात्मा देवता॥ देवी गायत्री छंदः॥ भूर्भुवः
 स्वरिति महाव्याहृतीनां जपदग्निभरद्वाजभृगवऋषयः॥ प्रजापतिर्देवता॥
 ॥१२॥ देवी गायत्री देव्युल्लिख्य देवी बह्व्यंशं संसि॥ मूर्त्तिनिमित्तं भरद्वाजऋषिः॥
 (अग्निर्देवता॥ त्रिष्टुप् छंदः॥ होमे विनियोगः॥ इति छंदर्विदेवतविनियो
 गज्ञानपूर्वप्रतिकुंजं विंशत्युल्लिख्यः॥ ॐ भूर्भुवः स्वः स्वाहेति प्रणवादिष्व
 हांतामिः समस्तव्याहृतिभिरेव पंचाशत्पंचाशदाहुतीं गीमुद्रयेव जु
 हुयुः॥ ततश्चतुर्गृहीता ज्येनस्कचैव प्रतिकुंजं मूर्त्तिर्देवो अरतिमि
 तिमं जेणाऽस्मिन्धारया तिस्रन्नेव पूर्णाहुतीर्जुहुयुः॥ पुनः पुनरेव मेव
 सर्वकुंजेषु त्रिजो यावत् कोटिसंख्या समाप्तिर्होमं कुर्युः॥ मुख्यार्चयत्क ॥१३॥
 होमकर्माध्यक्षतया त्रिष्वेव॥ प्रतिदिनं प्रतिदिनं स्थापितदेवतानामाचार्य
 कर्तृक होमात् प्राग्वर्च्यं गंधादिभिः पूजनं॥ प्रत्यहं त्रिजो होमादौ द्विराच

मनं पुण्याहजपघोषश्च नित्यः॥ गणपतिर्होमस्तुतमवति॥ होमसंख्या
 च यजमानसमर्पितमात्मा मणिभिः सम्यक्सावधानमनैः कार्या॥ प्रह
 रद्वयं यावद् होमं कुर्युः॥ यास्मिन् कुंडे विंशत्युल्लिख्यं मध्ये यस्त्यैकस्य मंत्रपुरी
 कोत्सर्गार्थं जमनं तस्मिन् कुंडे तदा गमनं यावत्सर्वे वा होमविरामः॥ स
 हस्राहुतिसंख्या समाप्ता प्रतिकुंजं पूर्णाहुतेर्विधानात्॥ यावत्कर्त्तुं समाप्तिः स
 यजमानः ऋषिजो हविष्याशनं हरमिशयनादिधर्माः॥ यावत्कर्त्तुं समाप्तिः प्र
 त्यहमाचार्यदिभ्यो भोजनदानं॥ दीनांधरूपणेश्वश्च शुक्लान्नदानं च॥ ततः
 शुभे किं पूर्वाह्णे होमसंख्या समाप्य नेत्रं से मुख्याचार्यकुंडं एवाचार्यः
 सर्वतो भद्रमंडलदेवतानां प्रत्येकं यवमिश्रितं तद्वज्रेणैकैकमाहुतिं जुहुया
 द्॥ ततः सर्वकुंडेषु दशाचार्ययवमिश्रितशेषेण स्थिरहोमं कुर्युः॥ ततो
 नवाहुति प्रायाश्च होमादि वा स्वशास्त्रीयं कर्त्तुं॥ स्थापितदेवतानां पु

हं को.

॥३५॥

सर्व

उत्थोऽग्निमादाय नैर्ऋत्यकुंजगौ प्रक्षिपेयुः॥ ततः सर्वत्र कुंजकुंडिका समा
 स्तिः॥ यजमानाभिषेकाधर्मेशान कुंडस्योचार्यकुंडस्यवेशानतस्तुंडाऽ
 दिनात्यस्तिककरणं॥ अस्तिकोपरिभद्रासनस्थपते॥ भद्रासने सपत्नीक
 स्यसापत्यस्यसपरिवारस्ययजमानस्योपवेशने॥ पत्नीयामशोभस्या
 त्॥ ग्रहवास्तुद्वारकुंडकलशैः साचार्यवैस्त्रै एवर्हिजः कोडशवातिष्ठंतः प्रागु
 द्दुर्मुखामंगलगीतवाद्यरवेजयमाने भद्रासने उपविष्टं सपत्नीकसा
 पत्यं सपरिवारं यजमानं दूर्वाकुशाभ्युपध्वयैरभिषिंचेयुः॥ समुद्रज्येष्ठाऽ
 आपोहिष्ठे सादयो वैदिवाः सुरास्ते सादयः पौराणाश्चामिषेकमंत्राः॥ ततः
 सर्वोषधीभिः सर्वगंधैश्च रीरमुह्य सर्वकलशैरेव वाऽथावे सुरवो ह्यो
 दकेनशीतोदकेन वाऽवष्टथ स्नानं कृत्वा शुक्लंबरधरः शुक्लगंधानुलेप
 नः शुक्लसूक्तमात्रापरिहितः प्रसन्नचित्तो यजमानः आचार्यादीन् गंधाऽ
 दिभिः पूजयेत्॥ ततः तैस्त्रै दक्षिणादानसंकल्पपूर्वकं॥ दक्षिणास्तु स
 र्वादिनवेग्रहप्रालयप्रतिग्रहसहस्रगावः सुवर्णभूषिताः॥ पक्षे तन्मह

॥३५॥

त्यं वा॥ एवं च समुदायेन नवसहस्रं गावो भवन्ति॥ एवमेव पक्षे नवसह
 स्रं सुवर्णाः॥ केचित्सहस्रं स्थाने शतं वदन्ति॥ तच्चिंयं॥ अस्माद्युतगुणः प्रो
 क्त इति वाक्यनिरोधात्॥ जेम्हस्य पक्षाग्रं धांतरतो जेयः॥ सुवर्णं सुदृश
 मासिक सुवर्णं मुद्रिकायां बोध्यः॥ कर्षं सुवर्णं स्य सुवर्णं संप्रमिष्यते॥
 कर्षश्च दशमासिकः॥ कर्षः स्याद्दशमासिक इत्युक्तेश्च॥ गवामं गेभूति
 शान्तिश्चुवनानि चतुर्दश॥ यस्मान्नस्माच्छिवं मे स्याद्दिह लोके परत्र वा॥ इति
 गवामं दानमंत्रः॥ हिरण्यगर्भगर्भस्त्रहेमबीजं विभो वसोः॥ अनेन पुण्य
 फलदमतः शान्तिं प्रयच्छ मे॥ इति सुवर्णानां दानमंत्रः॥ धेत्यादि दक्षिणा पक्ष
 स्तुग्रं धांतरतो जेयः॥ सर्वेषु पक्षेषु शय्याग्रहवर्णानि नैरलानि॥ शुभे शुभेय
 प्यधिकानि त्यादक्षिणाः॥ अशक्तानि त्यावा॥ यस्मादश्वत्थं शयते केशव
 स्यात्तत्र स्य च॥ शय्यामनाप्यश्वत्थं स्तु दत्ता जन्म निजन्म नि॥ इति शय्या
 दानमंत्रः॥ यथारत्नेषु सर्वेषु सर्वे देवाः प्रतिष्ठिताः॥ तथा शान्तिं प्रयच्छ
 तुरत्नदानेन मे सुरा इति रत्नदानमंत्रः॥ यथाश्वमिप्रदानस्य कलौ नाहं

प

व

दु. को. तिषोडशी ॥ दानान्यन्यानि मे शान्तिर्हि मिदाना इव लिहेति स मिदानमंत्रः ॥ राक्ते
 वस्त्रासनहेमकटक इय कर्णांगुलीयपवित्रकंठसूत्रपंचरत्नमोक्तिकीमालागो
 शतं श्वशतसहस्रसुवर्णानां स्तूतिर्वादि सर्वो देशे न दानं ॥ राक्ता वैष्णवान्यन्याः
 ॥ १६ ॥ न्यपि दानानि देयानि ॥ एताश्च दक्षिणा विशय्य सर्वर्त्विग्भ्यः समान्तेनाचार्या
 यच्छिगुणां दद्यात् ॥ पुनराचार्याधिपे तु ब्रह्मणे कृच्छ्रोऽनङ्गं श्रद्धेयः ॥ सदस्य
 दक्षिणा तु सर्वर्त्विग्देयदक्षिणा तु एकस्य ॥ सदस्याय धनं दद्यात् सर्वर्त्विग्धन
 संमितं ॥ तुष्यंती लृप्तिजस्तेषां मुपयुक्तं पटादिकं ॥ स्वभागाहं सदस्याय स
 वेदयुक्तं कृत्विजः ॥ तत्समं यजमानो वा तस्मै दद्यात् स्वयंतयेति वैष्णवस्य सारो
 क्तः ॥ तेन लिग्भिरपि सदस्याय स्वभागेभ्यो ह्यदक्षिणा देया ॥ ग्रामैर्जैरथैर
 श्वैर्वेनच गृहादिना तुष्यंति ते राचार्यतोषयेत् ॥ सर्वज्ञस्य कर्मणः सांगता
 सिध्यथ मिति संकल्पः ॥ अत्र वा आयुषकरणमाचार्यकुंडात् ॥ अग्निं प्रद
 क्षिणीं सलध्यात्वा पूजयेत् ॥ गच्छ गच्छ सुरश्रेष्ठ स्वस्त्वानं कुं प्रध्वजतः ॥ य
 त्र ब्रह्मादयो देवास्तत्र गच्छ दुताशनेत्यग्निं चिह्नयेत् ॥ स्थापितदेवताना मुत्तर

पूजापूजमानकर्तृका ॥ क्षमापनं साष्टांगनमस्कारश्च ॥ आचार्यकर्तृकपुष्पां
 मंडप ॥ जलितानां वेद्यां स्थापितदेवतानां चिह्नगोविस्तु देवतानां च ॥ सोपस्करप्रतिमा
 मंडपादिचाचार्याय समर्पयेत् ॥ अयुतब्राह्मणभोजनसंकल्पो यथाशक्ति
 वा ॥ हीनांधक्षपणेभ्योऽन्नवस्त्रसंकल्पः ॥ भयसीदक्षिणा संकल्पः ॥ यस्य
 स्मृतेति प्रमादात् कुर्वतामिति विदुः स्मृत्या कर्मभ्यार्षणं कृत्वा विप्रशिष्यो गृ
 हीत्यामोक्षाहः सुहृद्युक्ते भुंजीत ॥ ततस्तां ब्रूते तालवंगादिभट्टनायिका स्मरणा
 सने उपविश्य शंखतर्पणनादेन ब्रह्मघोषरवेण च महोत्सवः कार्य इति संक्षेपः ॥
 अनुक्तं प्रहृतं वरं तय मिति शिवं ॥ विघ्नेशस्य प्रसादेन गोत्रेण गोतमेन तु ॥ ब
 लशततनूनेन देवभद्रेण धीमता ॥ १ ॥ मयैवैष प्रकरेण कोटिहोमो दशाननः ॥
 कारितस्तस्य संपूर्तिर्जाता यथावर्णी दिने ॥ २ ॥ कृतो सोमनसारमसुतेन गोतमे
 न तु ॥ श्रीबलिवंघेसिंहेन काशीशेनैव श्रुता ॥ ३ ॥ नैवाऽस्मिन्नन्यदेशे वा को
 टिहोमो दशादननः ॥ केनाप्यद्य कृतो यावेदतः का लमिहारि वलं ॥ ४ ॥ यश्च श्र
 मः समुत्पन्नः प्रयोगस्यास्य लेखने ॥ आसेश्वरशिवस्तेन प्रीयतां संनिधिस्थि

द. को. तः ॥ ५॥ इति श्रीमन्महायाहिक नागरजातीयपाठक श्रीरामचंद्रसनुगं गाधरपा
ठकवंशसंस्कृतपाठक श्रीबलभद्रात्मजदेवभद्रकृतः संक्षिप्तोद्देशमुख्यकोटिहो शतमुख
॥ १३७॥ मंत्रयोगः समाप्तिमगमत् ॥ १॥ ॥ शौकवेदादिभूमानेशाकेशीशाहिवोह
ने ॥ १७४७ ॥ पार्थिवेऽद्येतेपत्येत्तुल्लापदेहवासरे ॥ १॥ सिंहराशिगते
जीवेष्ट्यागामेकठोरके ॥ आपादितमिदं सन्यक्तकोटिहोमस्य पद्धतेः ॥ २॥
पुस्तकं तु दशास्यस्य रामचंद्रेण धीमता ॥ रोजयत्तु करेणापि श्रीरास्य
परितुष्टये ॥ ३॥ ॥ इदं पुस्तकं श्रीगौतमीगोदातटे कठोरग्रामे सिंह
गतजीवनिमित्तया नोदे शो ~~संस्कृतपाठक~~ न श्रीमद्रौद्रोपना
मकयजमानराक्षसाभागेतेव रोजयत्तु करोपनामारा रामचंद्रभट्टेन ॥ ३७॥
देशमुखकोटिहोमपद्धतेः श्रीरास्यभचतुर्भिर्मिलितविदितिरयाप
दितमस्ति ॥ भगवद्विद्विशीवास्तव्यदृष्टिरधोमुखः ॥ कष्टेन लि
खितो ग्रंथो पलेन परिपाठयेत् ॥ १॥ ॥ श्रीरघु ॥ लेखकपाठकयोः शुभं ॥

द. को. विशेषके ॥ त्रिवा सोमो ज्योतिरूपे १ विजयान्वितिराशकः ॥ पाताल
द्विक २ शेषेण धनसंवेयनाशकः ॥ गुण ३ वेदावबोधेण भूमौ
॥ १३८॥ विपुलसो रघुपद इति शांति सारग्रंथे ॥ अत्रानुक्तानि सौम्यक
रगहमुखानि तु ग्रंथांतरे उक्तानि ॥ यथा ॥ आदित्ये च भवेद्यो
कोधनं त्राशो निराकरे ॥ शौमेयापि क्षयं ह्येवं बुधे च धनं सं
पदः ॥ सर्वलाभो गुरौ प्रोक्तः कार्यसिद्धिस्तु भार्गवे ॥ शौरो म
त्स्यवा प्रोबुद्धि राहो चरिषु जंभयं ॥ केतौ चैव भवेद्भुगमिति ह्ये ॥ १३९॥
अंशुभा शुभमिति ॥ चिंतामणिटीकाकारेण तु संस्कारेषु विचारोऽस्य
वाक्यं तु वाग्वासविचारस्याऽपवादत्वेन तच्छेषेणैव संगृहीतं ॥
युक्तं चेत्तर ॥ वाक् वासविचारस्य स्मृतिपुराणाऽग

